

Forord

I januar 2012 kunne Danmark fejre Hendes Majestæt Dronning Margrethe II's 40-års-regeringsjubilæum, en milepæl af de sjældne. Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab, som står under Majestættens protektion, ønsker med dette værk at overbringe sin lykønskning i form af en gave, der afspejler Selskabets virke. Som ved tidligere anledninger er der tale om et festskrift med tilhørende symposium. Det er ikke af mangel på opfindsomhed, men derimod udtryk for, at Selskabets medlemmer ønsker at give det bedste, de ved: fortællinger fra deres videnskabelige arbejde.

Er gaven end i den forstand hjemmegjort, så afspejler den dog også videnskabens inspiration fra et fjernt land, som tydeligvis er kommet til at ligge forskerne nær, nemlig Grønland. I bogen giver medlemmer, i enkelte tilfælde sammen med kolleger uden for Selskabet, beretninger fra deres forskning i og omkring Grønland. Noget af det, der går igen, er en dyb fascination af landet, som i forskningens perspektiv ikke kan adskilles fra den rigdom af indsigt, der kan hentes i den nordligste del af kongeriget. Det er velkendt, at også den kongelige familie altid har næret stor kærlighed til denne rigsdel, og det faldt derfor Selskabet naturligt at fejre regeringsjubilæet med en serie forskningsberetninger fra det høje Nord, der ligger i tråd med en lang videnskabelig tradition.

Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab blev oprettet i 1742 midt i den europæiske oplysnings-tid, som satte gang i kortlægningen af alverden. Det skal forstås ganske bogstaveligt; der var tale om langt mere end en kartografisk bestræbelse, idet kortlægningen også omfattede naturforhold af enhver slags, foruden kultur- og sprogforhold. Den nye viden, der blev indhentet, gav anledning til universelle klassifikationssystemer, som ordnede både natur og kultur i arter og klasser. Der skulle bringes orden på verden efter videnskabens bedste metoder. I det lys er det forståeligt, at Videnskabernes Selskab fra første færd blev inddraget i en topografisk bestræbelse. Kong Christian VI, som var Selskabets første protektor, bevilgede 1000 Rdl. af Partikulærkassen blandt andet til udstikning af medaljer. Den medfølgende reskript, dateret 11. januar 1743, besegler den kongelige protektion og den økonomiske støtte, men tilføjer desuden

kongens eget syn på Selskabets fremtidige virke, i første omgang under Johan Ludvig Holsteins forsæde:

Saa skulle dette end ogsaa være os kiært, hvis J, foruden denne Eders ommelte Forretning, ville tillige og ved selv samme leilighed, allerunderdanigst være betænkte paa, endnu at gaa videre, og at foretage Eder fleere deslige ting at besørge, besynderligen ud af saadanne lærde og nyttige Materier, hvilke J kunde skiønne at være os til behag, Fæderne Landet og nationen til ære, og videnskaberne til Jllustration og forbedring. Her iblant J først og fremmest maa lade Eder være ankelegen, alt hvad som til vore Rigers og landets Historier baade i almindelighed og i stykke viis, samt til dens Geographie, Sprogene, og alle gamle saavel som og nyere Sager henhører, være sig hvad som helst deraf enten allerede maatte være Eder bekiendt, eller ved nøyere eftersøgning, fiid og studering fremdeeles kunde opdages, at J da alt saadant tiid efter anden udi Eders jevnligeholdende forsamlinger, under din Geheime Conferentz Raad von Holsteins præsidio og direction, frembringer, og siden med hinanden overlegger, hvad som maatte være tienligt, samt anstændigt, deraf at udgive for lyset.

Denne dagsorden blev flittigt fulgt. Det første projekt, som lå kongen på sinde, var en topografisk beskrivelse af Norge, som trods et stort arbejde dog aldrig så dagens lys. Senere, under kong Frederik V, kom en anden rigsdel i søgelyset, nemlig Island, hvis topografi kun kendtes fra delvist upålidelige andenhåndsberetninger. Resultatet var særdeles omfattende skrifter, som nok blev nærlæst og godkendt i Videnskabernes Selskab, men udgivet af akademiet i Sorø.

Grønland blev ikke glemt, men kunne af praktiske grunde ikke gøres til genstand for en fuldstændig topografisk beskrivelse. Dertil var det for utilgængeligt og for nyopdaget, om man vil. Først i 1721 var der blevet oprettet en dansk koloni i Godthåbsfjorden efter tilskyndelse af Hans Egede, som dels ville søge spor af de forsvundne nordboer, dels ville kristne grønlænderne, der var blevet kendt gennem beretninger fra

både hvalfangere og kongelige undersøgelseskibe, som var blevet sendt nordpå siden Christian IV's tid. Et par gange var grønlandere blevet bragt med tilbage til København, så kongen selv kunne se dem. Men kortlægningen haltede; det var simpelthen for svært at komme frem. Hans Egedes eget kort over Grønland fra 1737 strækker sig ikke meget videre nordpå end Godthåbsfjorden selv; allerede sønnen Poul Egedes kort fra 1779 rækker dog nord for Diskobugten og når lige til Upernavik. Østkysten henlå i tåger indtil langt senere, bortset fra den allersydligste del. Det var da heller ikke topografien, der først dukkede op i Selskabets skrifter, men nordlyset og siden sproget. Senere kom mere omfattende beskrivelser af særlige geografiske forhold, flora og fauna til, foruden beskrivelser af livet og de beundringsværdige fangstredskaber.

I 1878 oprettedes Kommissionen for Videnskabelige Undersøgelser i Grønland, som påtog sig opgaven med at foranstalte en gennemgribende beskrivelse af landet. Det var et symptom på den danske stats nye interesse i landet som helhed og ikke blot som et sæt af spredte kolonier. Denne kommission og dens righoldige skriftserie har siden da stået centralt i videnskaben om Grønland, og mange af Videnskabernes Selskabs medlemmer har publiceret deres resultater i serien. At medlemmerne stadig har en interesse i Grønland, som de naturligvis deler med mange andre i riget og ikke mindst med grønlandske forskere selv, kan ses af denne bog, hvori Selskabet forelægger sin kongelige protektor nye glimt af »vore Rigers og landets Historier baade i almindelighed og i stykke viis«.

Beretningerne spænder vidt, og man rejser gennem tid og sted i svimlende skalaspring, hvor det snart er årmillioners geologiske udvikling, snart de senere års samfundsmæssige forandringer, der kommer under lup. Luppen rettes mod flora og fauna, mod forhistoriske kulturer og nutidens retlige udfordringer, mod indlandsisens arkiver og arternes udvikling, og mod nye globale realiteter, som påvirker landets klima på den ene side og den økonomiske situation på den anden. Fælles for alle fortællingerne er både et markant engagement i det konkrete tema og en usædvanlig bred interesse i Grønland som helhed. Det er, som om den begejstring for det videnskabelige arbejde, enhver god forskning næres af, får ekstra styrke i Grønland, måske fordi det kræver en stor personlig indsats at fravriste landskabet ny viden, måske fordi der altid er så meget andet, man må forstå om Grønland, selv hvis man skal nærstudere en detalje.

Dansk videnskab skylder Grønland uendelig meget, og Videnskabernes Selskab håber, at den gæld samt ikke mindst den glæde og respekt for landet og dets folk, som enhver udforskning af grønlandske temaer naturligt fører med sig, fremgår af de følgende fortællinger. Selskabet har i Christian VI's ånd fundet det både tjenligt og anstændigt at udgive dem for lyset, for at dele både viden og begejstring med sin kongelige protektor og i samme ånd lykønske Hendes Majestæt Dronning Margrethe II med 40-års-regeringsjubilæet.

Kirsten Hastrup

Præsident for Det Kongelige Danske Videnskabernes Selskab